

RA-9549

RA-9549

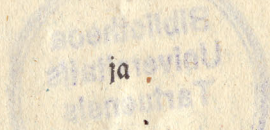

Krikeloos ja Markkroos
Walter

R
626

1.

K r i s e l d i s

Markkrahw Walter.

22.142

Tarto linnas.

Trükkitud H. Laakmanni jures.

2/27942

Der Druck ist unter der Bedingung gestattet, daß die
gesetzliche Zahl Exemplare der Censur-Comität übergeben
werde.

Dorpat, den 21. August 1842.

Censor Salmén.

A-9549

Stalia maal Wiso mäe liggi allustab jõggi Po.
Et ta kül esmalt weike ja ahtake omma kristalliselge
weega, kerme kui üks neitsi norekene mäest alla
tulleb, agga neist ojadest ja jõggedest, mis mõlemilt
poolt temma sisse jooksewad, saab ta ikka suremaks
ja kangemaks; ta saab sureks jõeks, wolab mitto
maad läbbi, ta lähhäb wiimselt mitmes arrus
Wenedia ma merde. Kõik need maad, kus Po
läbbijookseb, on wägga kaunid ja illusad: kuhho
pole silmad heidad, haljendawad ja õitsewad põllud
ja heinamaad, paistawad mäed, metsad ja wari-
kud, kõigil pool on nähha sured lünnad, rikkad
küllad ja sured illusad mõisad, mis jenna jo wannast
ajast on ehitud. Agga kõigist oli Salutsoma
jubha wannal ajal se kõige illusawaks ja rikka-
maks kitud. Siin ollid rikkad mõisnikud, würstid
ja krahwid suurte made ülle wallitsemas, agga se
kõige üllem wallitseja seal oli se kulus ja wäggev
Marckrahw Walter. Kõik teised würstid ja
krahwid ollid temmale allabeitlikud. Running likkust

soust sündinud olli ta omma sure tarfufe ja mõistufe läbbi se kõige wäggewam ja selle kõige üllema auu wäriline. — Ta wallitse sure armo ja heldufega, ja kõik ta allamad ollid ta wallitfufe al õnnelikud; suur ja weike, rikkas ja waene, noor ja wanna, kõik leidfiwad temma jures armo ja abbi, sellepärast armastafid nemmad ka tedda õiges auustufes kõigest süddamest.

Markkrahw olli täie nore mehhe eas, illusa jumme ja palgega ja noremehhe terwifel ihho ja hinge polest; ta ello olli Jummal tahtmise järrele palwes ja Jummal kartmises. Kui ta wallitfufe hoolt ja tallitust olli ärraseadnud, siis armastas ta jahhi peäle sõita ehk teistfuggust lüsti ja rõemo piddada. Ta ellas alles weel poisimehhe põlwes ja ei tahtnud ka suggugi abikafa wõtta, sest ta südda pbras abbiello wasto, kui ta saggedaste ellus näggi sündiwad, et naene omma mehhe ülle wallitseb ja mehhe tahtmist ja tallitamist seggab ja üm berpõrab. Ta kartis, et ka temmaga sesamma luggu wõiks sündida, ta kartis omma rahholiko ja õnneliko ello selle läbbi ärrakautada; ta kartis ka, et ta siis omma allamate ja omma rigi eest nõnda ei wõinud hoolt kanda, kui nüüd. Sepärast siis Markkrahw Walter põlgas abbiello ja tahtis ikka poisimehheks jada.

Kõik ta allamad, et nemmad tedda, omma wallitsejat, wägga armastafid, kurwastafid ennast selle

pärast, et ta ennesele abikafa ei tahtnud wõtta ja sepärast päransugguta pididi jama. — Nemmad ollid ikka waioliko melega kannatanud, agga kui näggid, et Markkrahw teist meelt ei wõtnud, siis piddafid need sured ja wannemad kõiges rigis nõuu, foggofid ennast kofko, tullid Salutsõ linna ja pallufid Markkrahwi ette sada, sest et neil temmaga sure asja pärast räkida olleks. — Se hull olli suur, ja Markkrahw jäi mõtlema, mis asfi se olleks, mis nemmad tahtsid, ja kas neil hea ehk pahha nõu mõttes? Agga sest et ta neile ialgi pahha ei teind, waid ikka agga head neile sowind, sepärast ta neist siis ka middagi ei kartnud ja andis neile teada, et ta neid ommas sures salis tahtis wasto wõtta.

Au-pakkuja kombel tulliwad need sured ja wannemad omma wallitseja ette ja terwitafid tedda selfammal kombel. Markkrahw läks neile rõemsa näoga wasto, ja kui ta terwist olli wastowõtnud, küsis ta rõemsa ja helde sõnnaga, mis nende tahtmine olleks. Se peäle astus se wannem ja ausam nende seast ette ja räkis need sõnnab: „Suur auulik krahw, meie armolik wallitseja ja herra, teie arm ja heldus on meile julgust ja lubba andnud, teie jures hädda ajal abbi ja armo palluda, ja iggaüks meie seast on mitto lord teie abbi ja armo tundnud; ka seford olleme meie ühhe palwega teie ette tulnud, ei mitte kui muido iggaüks omma hädda ja asja pärast, waid seford

olleme meie kõik ühhes nõuus feie tulnud, kindla lotusega, et teie ka seford meie palwed kuulmata ei jätta. Kõigist rikidest Italia maal olleme meie õnnelikuks kita, sest et meil ni helde ja tark wallitseja on, agga meie ollektime weel õnnelikumad, kui teie, aus krahw, sedda palwet, mis meie allabeitlikko melega teie ette panneme, seford wõttaksite tõeks tehha. Meie elloaeg siin ilmas on lühhiene, ja meie õn kaub peagi. Tund tunni järgi, pääw päwa järgi ja aasta aasta järgi lähhäb nõnda kui filmapilmene, nõnda kaub ka teie norus ja terwis, auulik krahw, ja wannaus tulleb ka teile. Ei wõi ka ükski surma wärata, ei noor ei wanna. Se on teäda, et meie kõik surreme, agga pääw ja tund, millal surm tulleb, on weil teadmata. Sedda kõik olleme meie järrele mõttelnud, ja sellepärast meie teid, auulik krahw, pallume, et teie ühhe abbikasa annesele wõttaksite. Summala armo tahtmise järrele saab siis ka sündima, et Temma teie abbiello pärransugguga saab õnnistama, et teile troni ja rigi pärrandaja saab, kes meie laste ülle nõnda saab wallitsema, kui teie nüüd meie ülle wallitsete. Kui teie nüüd meie palwet kuulda wõttaksite, siis tahhame teie lubbaga kõik rigid ja maad läbbiwadata, et teile nisugust pruti leiaktime, kes auu, rikkuse ja illo polest teile sünnib.“

Marikkrahwi südda sai sest kõnneft nõnda ligutud, et tal wee-pissarad silma tulliwad; wägga selgest olli

seft nähha, kuida allamad tedda armastasid. Kui ta weidi aega olli järrele mõttelnud, üt'es ta neile: „Minno armsad sõbrad! teie mulle sedda sowite, mis seni ifka mo meelt wasto on olnud, sest abbiellus sünnib mõndagi pahha, ja wõttab saggedaste rahho ja õnne ärra. Ma ollen näinud mõndagi meest, kes muud ei tohtind tehha kui üksi sedda, mis naene tahtis ja käsks; kui ta sedda ei teind, siis olli pahha luggu käes, arm olli kaddunud ja temmaga rahho ja õn. Koggone rikkas ehk koggone waene seisus leiab wägga harmaste abbiellus õnne, se keskmene seisus on ennamiste se kõige õnnelikum. Sepärast ollen siis ka minna ommas seisuses sedda kartnud ja ei olle mitte tahtnud abbiello sisse astuda, agga ühhe hulga sõbrade head sowimist ja tahtmist, ja paljo targade nõuu tahhan ma kuulda wõtta, ja ei tahha teile siis ka mitte wastopanna. Ei olle teil ka sedda waewa tarwis, et teie mulle pruti wäljawallitsete, se olgo Summala ja mo ennese hool. Kõik head anded tullewad meile üksi Summala sure armo ja helduse holest; Temma ilmlõpmata armo hoolde annan ma siis ka omma abbiello, omnia õnne, omma ihho ja hinge. Temma isse saab mind juhhatama, ja temma helde abbi ja armo läbbi saan ma sedda leidma, mis minnule, mo sugawõdsale ja kõige se rigile tulluks ja õnneks saab ollema. — Teie hea sowimise ja tahtmise järrele ma siis nüüd ühhe abbi-

kasa wõttan, ja weel enne kui teie sedda arwate, agga teie peate mulle se wasto Summala ja minno ees wanduma ja tootama, sedda abbikasa, kedda ma ennesele saan ärrawallitsema, olgo ta surest ehk rikkast, maddalast ehk waesest põlwest, ehk mis soust, seltsist ehk seisusest ta ka olleks, et teie tedda kui omma üllema wallitseja prouat auustate ja armastate, otse kui teie mind auustate ja armastate, ja et teie temma seisuse wasto ialgi kõnned ei tõsta, sest mis minnule hea ja mele järrele on, se peab ka teile hea ja mele järrele ollema.

Kõik need sured ja wannemad ollid selle kõnne ülle süddamest rõemfad, ja tootasid Markkrahwi tahtmise järrele, kõige rigi nimmel, selle abbikasa ja prouale, kedda Markkrahw ennesele saaks ärrawallitsema, ja ta suggule ja pärransuggule auu anda ja allabeitlikud olla. Nõnda lahkusid nimmad siis rõemfa süddamega iggaüks omma male ja otasid, mis suggust pruti Markkrahw ennesele saaks wäljawallitsema.

Agga Markkrahw olli ennese jures jo ammo kõik ärramõelnud; sepärrast laskis ta seddamaid need kõige kallimad prudi-ehded ja rided tehha, andis ka käsku, et majas kõik pulma tarwis kõige parremine pidid ehitud sama, ja kõiges rigis olli teada antud, mil päwal pulmad pidid ollema. Jubba walmistati pulma sõgid ja jogid, ja kõik sured ja üllemad auwandjad sest rigist, ka need kõige ausamad kaup-

mehhed ja koddanikud liinadest olliwad pulma kutsutud; nüüd olli se nimmetud pulma pääw käes, wõ. rid olli kõigilt poolt paljo kokkotulnud, agga immet — ei olnud weel pruti, ei teädnud ka ükski, kust se pruit saaks tullema. — kõik ollid sures otuses, ja mõnnigi jubba ommas süddames mõtles, et Markkrahw nalja kombel neile pettust teeb, kui ühhekorraga Markkrahw käskis hobbusid ja tõdasid walmis piddada, et saaks prudile wasto sõita ja tedda koddo tua. Markkrahw isse, pulma ridis ja ehtes, läks ratsa ees, siis tullid tõdadega need sured prouad ja preilid, kes prudi ehtid kanniwad, ja järrel sõitsiwad ratsa kõik need krahwid ja herrad, kes pulma ollid tulnud.

Salutsjo liggidal olli üks weifene külla, ja selle küllas olli se kõige waesem tallopeog, nimmega Janikula, selsammal olli üks ainus tüttar. Kriseldis, se olli wägga illus ja jumme palge polest; kõik ta wisi kumbed ollid nõnda allameleikud ja nõnda kõrvalikud, et üht armsamat tüttarlast suggugi mõelda ei mõind. Waesuses ülleskaswanud ei teädnud ta ühhesiki kõrkusest; ta käis karjas, puhhastas omma issa weifest urtsikut, tallitas ta weifestes majapiddamises ja kedras ka weel ilja õhtult ja warra hommikult, ja auustas ja armastas omma wannemat, kes tedda kui ainust ja head last ka süddamest jälle armastas.

Seie küllasse, kus Kriseldis elas, tuli nüüd Mark-

Krahw emma pulma seltsiga. Wanna ja noor, kõit jooksis wälja sedda watama; Kriseldis juhtus kaewo jures ollema wet tomas; kui ta kaugele sedda parwe rahwast näggi, jooksis ta kermešte omma weepangidega foddoo ja watas siis häbbelikult läbbi pool nõakalla ufse sedda suurt ja uhket troppi, sest elloilmas weel ei olnud ta nisugaust uhkust ja illo näinud.

Markkrahw Walter olli Kriseldist, kui ta läbbi selle külla olli jahhi peäle sõitnud, saggedaste näind, ja ta illo ja allameleliko lomo ülle ifka süddames rõemo tundnud; kui ta nüüd omma pulma seltsiga Janikula urtsiko ette sai, piddas ta omma hobbust finni, termitas Kriseldist ja küesis temmalt: „Kriseldis, kus on so isä?“ Nõnda ärraehmatanud olli Kriseldis, kellega esimest korda ta eloeas nisuggune suur ja uhke herra räkis, et ta peaaego sõnnagi wastotada ei wõind; ta siiski foggus ennast ja kostis aupakkuja kombel kummardes: „Sa on foddoo, aus herra!“ — „Kutsu tedda seie!“ ütles krahw. Kriseldis teggi kui kästi, ja kui wanna Janikula wärrisemisēs ja wabbisemisēs wäljatulli, wõttis Markkrahw ta käest finni, läks temmaga weidike kõrwale ja ütles temmale: „Minno armas Janikula, ma tean, et sa mo tru allam olled ja mind kui omma üllemad armaštad, mulle ka kõigis tükkis sõnnawõtlik olled, siiski pean ma nüüd ühhe asja pärrast ka sinno tahtmist küsšima: kas sa tahhad mind omma wäimeh-

hets wõtta, ja mulle sinno armsa tütre abbikasaks anda?“ — Wannamees ehmatas selle juttu ülle nõnda ärra, et ta kui keletumaks jäi. Kaks, kolmford piddi Markkrahw temmalt küsšima, enne kui ta wärrisemisēs wastotas: „Aus herra, teie ollete suur ja wäggew, sepärrast on teil ka lubba, ühhe waese ja maddala ülle kui minnosuggune naerda.“ „Minna sind ei naera mitte,“ wastas Markkrahw, „ütte mulle ühhe sõnnaga: ja! ehk ei!“ — Se peäle kostis Janikula: „Auulik krahw, ei minna muud ei tahha, kui ütsi sedda, mis teie käsšite.“ „Eis lähhäme,“ ütles krahw, „sinno tütre jure, ja watame, kas temma minnule ka tahhab tulla.“

Kõik sured herrad, prouad ja preilid immetasid wägga, kui nemmad näggid Markkrahwi se waese tallopoja urtsiko siise minnewad, agga kuidä Kriseldis ei piddand immetama, kui se suur herra uhkis ridis ta jure tulli, ta kät wõttis ja temmale ütles: „Kriseldis, minno tahtmine ning ka so isä tahtmine on, et sa minnule abbikasaks tulleššid, ning ma ussun sedda, et sa meile wasto ei sa ollema; agga sa pead selle nõudmise peäle, mis ma sulle nüüd ette pannen, kui sa sedda enne hästi olled järrele mõelnud, mulle atwaliko süddamega kostma. Kui meie Jum-mala armo läbbi olleme kofko antud, mis weel tän-nasel päwal peab sündima: kas sa siis tahhad mulle kõigis sõnnawõtlik olla, nõnda et sul mitte muud

tahtmist ei olle, kui üksi mis minna tahhan? et sa minno tahtmise ja teggemise wasto mulle ialgi ei sõnnaga ei ka mõtreshgi wasto ei panne? et sa kõigega lubbad rahhu olla, mis ma ial saan teggema? —

Krifeldis olli kui hingeta, ta weel ei teadnud, kas se ilmse ehk unnes, mis ta näggi ja fulis. Ürikest aega läks, enne kui ta sõnnale tuli. Ta siis allamelelikult kummardes wastotas: „Aus herra, ma tean, et ma selle auu wäriiline ei olle, mis teie mulle pakkute, siiski pean ma sedda omma õnneks arwama, ja ei wõi teile mitte wasto olla. Ma tahhan teile siis sõnnawõitlik olla omma surmani. Kui teie mul ka surra käsifikite, ei ka siis ma teile wasto ei sa pannema.“ Siis wõttis Markkrahw ta käest finni, läks temmaga wälja, kus kõik se pulma selts olli, ja ütles nende wasto: Wadake, selle neitsi ollen ma ennesele abbikasaks ärrawallitsenud, se peab teile proua ollema; nõnda kui teie mind armastate ja auustate, nõnda peate teie ka tedda armastama ja auustama, ja weel paljo ennam!“ — Nüüd tõmbas ta käega neid prouasid, kes sõidadega temmaga ollid tulnud ja prudi ehtid kandsid, ja ütles neile kudda neil tehha. Seddamaid ringisid need prouad ja preilikid Krifeldise ümber, et tedda nende keskes ei ei olnud nähha, wõtsid ta waesuse rideilbueifi ta seljast ärra, pannid temmale need kallid rided selga, ja need ehted kullast, perihdest ja kallid kiwwidest,

kudda Markkrahw omma prudile neid lastnud walmistada, ümber. Prouade keskest tuli nüüd se ehitud pruut wälja, ei ennam tallopoja tüttar, waid anda ehk wõtta krahwi ehk kunninga tüttar. Markkrahw läks palja peaga temmale wasto, terwitas tedda kui omma pruti, kihlas temmaga seälsammal kõige nähbes ärra ja panni temmale ühhe kalli kuld sõmuse sõrme; nüüd tõstis ta omma prudi ühhe lummiwalge hobbose selga ja läks siis omma prudi ja kõige se pulma seltsiga Salutso liina taggast. Krahwast olli järrele murdo kui pilw, kes rōemõislemises sure heälega hüdis: „Hurra! õnnelik olgo Krifeldis!“ Selsammal päwal neid laulatati, ja pulmad olliwad wägga sured ja saiwad rōemus ja lustis mitto päwa petud.

Krifeldis olli Zummal wasto tännolik kõige armo ja auu eest, mis Zummal temmale ni rohkestest olli jägganud; ei teadnud ta kõrkusest ehk üllemelest; ta jäi nõnda allamelelikuks ja iljamelelikuks kui ta enne olli, sepärast pidid ka kõik imestama, kudda ta ommas ues sures seisusekohhas olli. Ei olnud temmast middagi nähha, et ta tallopoja tüttar olli ehk tallopoja urifikus olli ülleskaswanud; iggaüks, kes tedda ei teadnud, pidid mõtlema, et ta wüsti ehk kunninga tütrist olli. Kõik ta allamad, suremast seni kui maddalamani, armastasid ja auustasid tedda, sest ta olli ka viete kui üks ingel kõige wasto tulnud,

waeste ja häddaliste foormat fergitama. Agga Markkrahw olli temmaga ülewägga õnnelik, sest nemmad armastasid teine-teist rahhus ja rõemus ja ollid kõigile allamile ühheks õigeks eentujuks. Si sarud weel aastagi sedda õnneliko abbiello, kui Kriseldis jubba Summala õnnistust ommas ihhus tundis. Ta rõi ühhe illusa tütrikese ilmale. Et nüüd küt Markkrahw ja kõi riik pojakest ennam olleksid sowinud, nemmad ommetige ollid ka se tütrikese ülle wägga rõemsad, tännasid Summalat, ja lootsid weel teit pärransuggo ennam.

Markkrahw mõtles ommas meles, et nüüd küt aeg olleks sedda truust ja sõnawõimist, mis Kriseldis temmale olli lubbanud, usutada. Ta armastas tedda ifka ni kangest kui enne, ta teadis ka, et Kriseldis tru ja kindel saaks ollema; agga ta tahtis temmale kiuust peälepanna, et ta tedda usutaks ja se läbbi kõige rahwa silmis weel ennam ülendaks. Sepärrast seadis ta ennast ärra, ja ei näitnud piisutgi rõemo se ülle et temmale tüttar sündinud; agga Kriseldis olli sedda armsam ta wasto ja püdis weel ennam ta mele järrele olla, et ta se läbbi omma abbielisa armo taggasi pöraks.

Kui nüüd se lapsokene emma rinnast ärrawõerutud olli, laskis Markkrahw Kriseldist ennese jure kutsuda, seadis ennast pahhenuks ja ütles, filma fulmud kofko tõmmates: „Kriseldis, sa tead, kust sa olled, ja mis

sa mulle olled kinnitanud, kui ma sind omma abbielisa kõi tõstsin. Ma ollen sind armastanud ja kõige allamate ees auustanud. Agga se päle, et meie tüttar on sündinud, on mo allamad krahwid ja kõi miisnikud omma meelt minno ja sinno wasto ümberpöranud: nemmad jubba arwalikkult rägitwad, et nimmad sepärrast, et sa tallopoja tüttar olled, sinno titrele mitte allabeilik ei sä ollema; ma tahhan rahho ommas rigis piddada, ja pean määsamist ja suurt werrewallamist ärrakaitsema. Sa pead mulle nüüd õnnawõitlik ollema, kudda sa mulle toutanud! Ma ollen sulle sedda nüüd enne aego õelnud, et sa selle kässu peäle, mis ma saan andma, mitte ülle suurt kurbdust süddamese ei wõtta.“ — Kriseldis, kui ta näggi et Markkrahw wiyhane, läks rahholikul ja armsal wisil ta ette, ja kulis waikliko melega sedda kõnnet otsani. Nüüd wastas ta hiljamelega ja süddame rahhoga: „Sinna olled mo armolik isfand, minno ja mo lapsse ülle, meie olleme sinno ommad, meie ihho ja hing on so käes, te meiega siis omma tarkuse järrele, mis sa arwad õige ollewad. Mi kindel olled sa mo meles ja süddames, et ma ilma muud ei nõua, kui üksi sinno armo, ja ei karda ma ka muud kaotata, kui so armo, ja nõnda kindlaste ma sind armastan, et ka surm sedda ei kustuta, mo wiimse werretilga ma so eest rõemoga annan!“ — Markkrahw sai süddames sest kõnnest wägga

ligutud, ja ta rõemustas ennast ommas süddames
Kriseldise tru ja kindla armo üle; agga ta ei anuud
sedda nähha, seadis ennast pahhenud, ja läks ka
nõnda ärra. Tal olli üks wägga usutaw, tru sullane,
sellele ütles ta teisel ösel: „Minne proua jure, kistsi
ta käest se laps ja üttele prouale, et ma sind olen
käskind sedda last wõtta ja ärrahukkata; agga pane
ja hästi tähhele, kõi mis proua saab üttelema ja
teggema, et sa mulle sedda kõi jälle ümberütled, ja
to siis se lapsok mo kätte.“ Wanna sullane ehmata:
wägga ärra, ja ütles: „Oh aus herra, mis teil mõt-
tes! mis se wagga loom on teinud, et teie tedda
ärrahukkate? ja mis ta emma teinud, et teie tedda
ni wägga kurwastate? — Alastage wagga loma
peäle, ja ärge wallage isse ennese werd!“ Mark-
krahwi sai wihhaseks ja ütles waljo heäleaga: „Minne!
sul sedda tehha, mis ma käsfin! Wanna Lorentso,
se olli selle sullase nimmi, läks sure süddame kurbu-
sega krahwi proua jure, nuttis kibbedaste ja ütles:
„Auulik proua, andke andeks mulle Kristuse armo
polest, ja ärge arwage sedda minnule süüks, mis ma
waene käsfoallune nüüd pean teggema! Teie isse
teate, et sullane sedda peab teggema, mis üllem
käsib, kel wõimust ta ihho ja hinge üle on antud.
Herra käsks mulle teie käest sedda lapsokest wõtta, ja
tedda“ — ta nuttis nõnda kibbedaste, et ta nut-
mise pärrast ennam räkida ei wõind; Kriseldis armas

kül ärra, mis ta lapsokeseaga pididi tehtama ja
ohkas süddamest Jummalale pole, agga ta ei tõstnud
kaebamist ja kiskendamist, ei näitnud ka sullase wasto
omma suurt süddame kurbust; ta tõstis lapsokese
hällist omma kätte peäle, wõttis tedda weel üksford
omma rinna külge, andis ta filmise ja palge peäle
suud, löi pühha ristokese ta üle ja andis tedda Lo-
rentso kätte, üteldes: „Markkrahwi, mo abbikasa
ja issanda omma on se laps, wõtta tedda ja te,
mis ta sulle käskind; agga üht ma so käest pallun:
ärra jätta ta surno kehahest hundidele ehk mets-
ellajatele, olgo siis, et se peaks sulle ka kästud
ollema.“ Lorentso wõttis lapsokese ja nuttis wägga
halledaste, agga Kriseldis ütles temmale: „Minne,
wi kermest se ingliskene ärra! ma annan ta ihho ja
hinge kõige wäggewama Jummalale hole alla! ei mitte
minno, Issa, Sinne tahtmine sündko!“ —

Lorentso wiis lapsokese Markkrahwi kätte ja selle-
tas temmale kõi, kuidas ta proua käest tedda olli sa-
nud, ja mis proua räkkinud; Markkrahwi immetas-
ennast ommas süddames omma armsa ja sõnnawõt-
liko naese üle, agga ta ei pöranud ennast mitte ommast
ettewõtmisest ta lastis nüüd lapsokese kalli mähkmete
ja tekkide sisse panna ja käsks Lorentsit tedda
kermeste ja nõnda, et ükski sest ei pidand teadma,
Polonja liina wia; seäl olli Markkrahwi õde, ühe
sure wäggewa krahwi proua; selle kätte ta läkitas

omma tütrifese ühhe kirjaga, tedda palludes, et ta selle lapse wasto wõttaks ja nõnda kaswataks, kuidas ta seisusele tarwis, ja et ta ka kellelegi ei ütleks, kust ta tedda olli sanud. Wanna Lorentso südda sai wägga rõemfaks, kui ta kulis, et krahw omma last ei lasnud ärrahukkata, ja täitis rõemoga ja nõnda kermeste kui se kõige noorem kurrer Markkrahwi käsku. Polonja krahwi proua wõttis lapse wasto ja kaswatas tedda kui emma funnagi.

Kriseldis ei sanud teada, mis ta tütrifesega olli tehtud. Ta südda olli wallo ja suurt kurbust täis, agga ei annud ta omma abbikasa wasto sest märki, ei mitte ühhe sõnnagagi; ta nuttis siis, kui kegi tedda ei näinud, ja ta armastas omma abbikasa kui enne, olli ifka rõemus ja lahke ta wasto, ja ei mallestand temmale millalgi mitte ühhe sõnnaga sest lapsest. Sepärrast armastas krahw tedda weel enam kui enne.

Nelli aastat olli sest ajast jubba mödalainud, siis olli Kriseldis jälle lapsekandja ja tõi ühhe illusa pojakese ilmale, isä ja kõige allamatte rõemuks. Agga Markkrahw mõiles omma tru abbikasa teist korda usutada, ja Kriseldis sai ilm hinge teadmata weel surema kiusatuse ja willetsuse sisse, kui esimese korra. Kui se laps faks aastat wenna ja emma rinnast jubba ärrawõrutud olli, siis räkis Markkrahw jälle nõnda Kriseldise wasto: „Armas Kriseldis, ja olled jubba kuulnud, kuidas mo sugguwõssa ja lõif

mo allamad meie abbiello wiikawad, kõige ennamiste sest ajast, kui Jummal meid päransugguga on õnnistanud. Nemmaid rägivad awwalikult ja minno kuuldes, ja ütlewad, et nemmaid mitte ei sa järrele andma, et üks tallopoeg, kes Janikula lapse laps on, selle rigi üle peaks wallitsema. Kui ma nüüd tahhan mäsamist ja suurt werrewallamist ärrakaitseada ja rahhu rigis piddada, siis pean ma, kui wägga se ka mo süddames wallutab, omma pojakesega nisamma teggema, kui mõnne aasta eest omma tütrifesega; ma ütlen sulle sedda enne ette, et sa omma süddant kannatlikko melega kinnitad ja ennast mitte üllesure kurbuse sisse ei anna. Se peab nõnda sündima ja ei wõi ma se wasto parrata.“ — Kriseldis ehmatas süddames wägga ärra, agga ei näitand sedda mitte omma abbikasale, sest ta olli wandega tootanud, et ta mitte omma abbikasa tahtmisele ei sa wasto panema. Ta sepärrast temmale wastutas: „Ma ollen sulle, mo armas isäand ja abbikaas, jubba enne belnud ja kinnitan ka nüüd sedda, et minna selle wasto ei panne, mis sinna tahhat tehha, ja õige arwad olla. Jummalast on sinnule se tarwis wõimust ja mõdistust antud, sepärrast mul siis ennese tahtmist ei olle, kui üksi et sinno tahtwine sündko; ma ollen omma lapsega sinno käes, ja kui sa ka mind käsiks surra, ma rõemoga so käsku täidaksin. Si olle surmal

wõimust, mo armo sinno wasto kustutada, ma ar-
ma stan find ifka ja iggawest."

Marckrahwil pöras nende sõnnade peäle ta südda
sees ümber, agga ta jäi omma kiususe jure, läks
wihhase näoga Kriseldise jurest ärra, läks omma kambri
ja nuttis seal libbedaste; ta mõtles selle kiusamise
läbbi omma armast abbi kasa wasto, ja ei tahtnud mitte
ohkamise ehk kaebuse läbbi ta süddant kurwastada.
Krahw näggi nüüd kül wägga selgeste, et Krieldis
ta peäle mitte wihha süddames ei kannud, waid tedda
ifka weel ennam truiste ja kindlaste armastas, agga
ta ommetegi omma kiusust weel ei jätnud. Südda
süddame kurbust, mis ta omma armsa abbi kasa olli
teinud, ei tahtnud ta nõnda jätta, waid tahtis sedda
Kriseldise auuks ja üllendamiseks lõppetada, et kõik
rahwas ja kõik ta sugguwõssa peaksid teada sama
Kriseldise tru kannatamist ja kindlat armo omma
abbi kasa wasto, et kõik sedda peaksid imestama
ning tedda auustama. Sepärrast tahtis ta tedda
weel üksford usutada ja weel suremat kiusatust ta
peäle panna.

Kõik Marckrahwi allamad ei teädnud muud, kui
sedda, et ta omma lapsed olli lastnud ärrahuffata.
Nemmad kahhelsid neid wägga lomakeisi ja sedda
õnnetumat prouat ja wihkasid Marckrahwi ommas
süddames; se peäle laggunes kõigis rigis erri wälja,
et Marckrahw omma proua ennam ei armasta ja
ennast häbbeneb, et ta proua waddalast soust on, ja

Marckrahw wõttis nüüd hästi tähhele panna, kas

et ta temmast tahhab ennast lahutada ja ühhe teise proua rikkast ja kuulsast soust wõtta. Se jut tulli ka Kriseldise kõrwa, agga ta ei lastnud ennast se läbbi ekstada, waid armastas omma abbikasa kui ennegi. Ta mõtles ommas süddames: kui mo abbikaas se läbbi wõib õnnelikum olla, ehk kui se ta õnneks tarwis on, et ma temmast pean lahuma, siis teeu ma sedda, et kül halleda, agga hea melega. Et ta mind kül wägga armastab, ma tean sedda, siiski ei sünni temma suur seisus minno maddaluslega kokko. Ei woi üks suur omma süddame tahtmise järrele ellada, ta peab omma seisuse tahtmise järrele ellama, ta on omma seisuse ja auu sullane; ta peab ellama teiste õnneks, ja omma süddame ja mele tahtmist kõitma.

Markkrahw läkitas ühhe tru ja ausa sullase ühhe kirjaga ja laskis erri wälja tehha, et sesinnane Roma linna lähhab, selle kõige ülema kirriko wallitseja, se pühha Paapsti jure, lubba toma, et Markkrahw kirriko seaduse järrele ommast abbikasast wõiks ennast lahutada, ja ühhe teise proua ennese soust ja seisusest wõtta. Se käsolik ei sõitnud mitte Romamale, waid muiale, tulli mõnne ku pärrast taggasi, ja räkis izzal pool wälja, et Paapst lubba andnud lahutada. Se erri laggunes läbbi kõige rigi, ja suur ja maddal nurrises selle üle, ei olnud se ühhegi mele järrele. Kriseldis sai ka sedda kuulda, se läks

otsego nugga ta süddamesse, agga ta andis ennast allamelekult Jummal hoolde, ja ütles ennese jures: Tehko Jummal minnoga, kui tunneb.

Markkrahw teggi üht suurt sõmaega, ja kõik ta liggemad sured olliwad kutsutud. Sõmalaua jures selletas ta neile ärra, et pühha Paapsti lubbaga ommast prouast tahhab lahuda ja ühhe teise abbikasa ommast seisusest ja rikkusest wõtta. Peäle sõma laskis ta Kriseldist kutsuda, sure sali ennese jure iulla, kus kõik wõerad kous olliwad; Kriseldis arwas kül ära, mis ta nüüd pididi kuulda sama. Ta südda olli täis kurbust ja halledust, agga ta kinnitas ennast kõwwaks, läks kindla jallaga sisse ja terwitas rahholiko näoga kõige wõeraste wasto.

„Minno armas Kriseldis,“ ütles Markkrahw temmale, „ma ollen sinnoga seni ajani üht õnneliko abbiello ellanud, ma ollen sinnoga ikka kõigis tükis rahhul olnud, ei olle sul ka ühtegi süüd mo ees, — siiski pean ma sinnust nüüd lahuma, ja pean sind ärrasaatma; ei wõi ma se wasto parrata, mis seisus ja seäduš mulle peäle panneb, sest mo ollamad, mo suggowõssa ja se pühha Paapst Roma linnast tahhawad, et ma sinnust, sest et sa ühhe tallopoja tüttar olled, ja minnul sinnoga abbiellus ei sünni ellada, pean lahuma, ja ühhe teise omma soo ja auu wäriuse proua ennesele pean wõtma; sepärrast, armas Kriseldis, minne teise proua eest, kes jubba

te peäl seie on, ärra; minne senna, kust sa olled tulnud, ja wõtta ennesega, mis sa kasa olled tonud!" Kriseldis kummardas allameelikul kombel ja räkis, ilma et ta wihha ehk wastomeelt sõnnas ehk kombes olleks näidand: „Aus krahw, ma ifka ollen tundnud ja teädnud, et mo maddalus ja waesus teie suruse ja rikkuse jure ei sünni, ei olle ennesest ka ialgi ennam piddanud, kui teie allabeitlik neitsit olla. Kui teie siis mind ühhe sure ma-wallitseja proua wäri peäle ollete tõstnud ja auustanud, ilma et ma se wäriiline olleksin, se ei olle mitte minno sü; ma tännan teid siis kõige se armo ja auu eest, mis teie mulle ollete näitnud, ja lähhän teie kässo peäle rahholiko süddamega omma isä urtsiko sisse taggasi: seäl, kus ma omma lapsse põlwes rahholikult ollen ellanud, seäl saan ma siis ka Summala tahtmise järrele omma wanna igga ärrasaatma ja surrema. Ma ifka weel ennast õnnelikuks kidan, et teie mind se wärilikes ollete piddanud, teile abbikasaks olla, ma tahhan ka ommas waeses ja maddalas põlwes ifka nõnda ellada, et teile minnust ialgi häbbi ei sa ollema. Summala ja kõige ees ma ommast süddamest tunnistatan, et ma teie ne ausa prudi eest hea süddamega ärralähhän, ja temmale ja teile kõigest süddamest kõit õnne sowin. Ma rōemoga teile ka weel omma ello annaksin, kui teie se lähbi weel õnnelikumaks wõiksite sada. — Teie mind weel kässti sedda siit

ennesega kasa wõtta, mis ma isä majast seie ollen tonud, agga ma ei olle sedda ärraannustanud, et mul seäl mo omma rided seljast ärrawõeti, ja et ma teie ommaga seie tullin; mis ma seie ollen tonud, ei olle muud kui üks noor puhhas ihho, üks tru ja kannatlik südda ja sõnnawõilik meel." Sepeäte wõttis Kriseldis kõit ehted, mis ta ümber ollid, ärra, tõmbas omma kallid peälisrided seljast, wõttis ka laulatuse sõrmuse sõrmest, nõnda, et ta omma liht linnase alluskleidi wäele jäi. „Wõtte," ütles ta Markkrahwile, „kõit, mis ma teie käest head ja kallist ollen sanud. Allaсти ollen ma omma isä majast wälja läinud, allasti ma senna ka taggasi lähhän. Agga selle eest, et teie minnole mo norust ja ühhestigi kurbusest teadmata noort süddant mitte ei wõi taggasi anda, se eest ma wõttan siit, kui ma ärralähhän, selle linnase alluskleidi ennesega, et se ihho, kes teie lapsed on kandnud, mitte teie allamatte ees häbbiks ehk naeruks ei saaks."

Markkrahwil läks südda nõnda halledaks, et ta wägga nuttis, agga ta ei tahtnud sedda kellelegi näidata, sepärast panni ta kae filmi ette ja pöras ennast kummardi. Ka neil wõerastel, kes seäl ollid, läks südda nõnda halledaks, et kõigil wessi filmis olli, ja mõnnigi läks süddames wihha täis Markkrahwi kõwwa süddame ülle. Agga Kriseldis, kui ta näggi, et Markkrahw ta peäle ennam ei tahtnud wadatagi, läks

tasjalikult ärra. Ta läks omma wanna isä urtsiko jure taggasi, ei mitte kaebamisega, nuttoga ehk sõimatuses, waid tasjalikul ja rahholikul wisil, ja pallus omma wanna isä, et ta tedda jälle omma majasse ja töle wõtaks, üteldes: et abbikaas tedda sepärrast on ärrasaatnud, et ta ennesele teise proua rikkast ja ausast soust wõtab.

Wanna Janikula olli ikka omma tütre äffilist õnne kartnud; sest äffilise õnne järrele tulleb saggedaste weel surem äffiline õnnetus. Wannamees olli need rided, mis pulma päwal Kriseldise seljast ollid ärrawõetud, seni ärrahoidnud. Ta tõi neid seddamaid wälja, et Kriseldis, kes nago pool allasti olli, neid jälle selga panneks. Sepeäle wõttis ta omma tütre ümber kaela kinni ja kaebas sure heälega Summala wasto selle peäle, kes neile sedda hädda ja risti ning häbbi olli teinud. Agga Kriseldis ütles temmale: „Mõtle ommetegi, armas isä, et sedda kõif Summal nõnda tahtnud ja teinud, et ilma Summala tahtmiseta jo middagi ei sünni; ärra pahhanda mitte Markkrahwi, meie wallitseja herra peäle, meil ei olle mitte õigus omma üllematte peäle kaebada; Summal on ka nende üle, ja Temma ees peawad nemmad kõif wastotama, mis nemmad siin üllekohhut tewad; meie kohhus on andeks anda ja andeks palluda, siis ei sa Summal meid ka mitte abbita jätma. Et ma nüüd kül ennam üks suur ja aus wallitseja krahwi proua ei olle, ma ommetegi tööd

oskan tehha, ja lodan siis ühhe kristliko ello järrel Summala armus surra.“

Kriseldis ellas nüüd omma isä jures tasjalikult ja rahholikult; agga ei wõinud Markkrahw ilma omma üllemägga armastud abbikasata ellada. Sepärrast läkkitas ta seddamaid ühhe käsolikko Polonja krahwi ja temma proua, omma õe, jure ja lastis neid üllemägga palluda, Salutsõ linna temma jure wõeraks tulla, ja ta lapsed mõllemad ärratua. Sepeäle lastis ta erri wälja tehha, et se uus pruut jubba te peäl on. Ta lastis tõif nago pulma tarwis walmistada ja ehhitada ja kõif sured kõigist rigist pulma kutsuda. Wõerid olli jubba paljo kõigilt poolt kokko tulnud ja teisel päwal pidid Polonja krahw prudiga tullemä. Siis läkkitas Markkrahw külasse Kriseldise jure, lastis tedda linna ennese jure tulla ja rätis temmale: „Kriseldis, homsel päwal tulleb mo uus pruut ja temmaga paljo wõerid, ja se peäle peawad pulmad sama. Ma tahhan, et mo pruut ja kõif sured prouad ja herrad kes temmaga on, korrapärrast ja hästi saaksid wastowõetud, et ka se piddo saaks hästi petud. Sinna nüüd üksipäini tead ja tunned mo tahtmist, kuidä ma armastan, et kõif peab ollema. Sepärrast ma pallun sind, olle ni hea ja tallita siin se piddo aeg; wõtta wõerid wasto, hoolitse et neile toad korrapärrast sawad, wata ka rahwa üle, ja näita neile, kuidä kõif peab tehtud

sama. Nidis sa wõid nõnda olla, kuidas so seisus ja nõu kannab." — Kriseldis lubbas teha temma tahtmise järrele. Ta murretses ja holitses kõik kuidas tarwis, näitas ja käsks kõik, ja arwitas isse, kus tarwis olli. — Teisel päwal lõune aego tulliwad need Polonja wõerad mitme sure tõllaga. Kõik filmad watasid sedda noort pruti, kes omma wenna naga ühhe wägga kalli sure tõlla sees istus ja nõnda illus olli, et üht illusamat preilit suggugi mõelda ei wõind. Nüüd olli mõnnigi, kes ommas süddames mõtles, et inmegei ei olle, et Markkrahw omma wanna proua assemele nisugguse nore ja illusa proua, peälegi rikkast ja ausast soust wõttab.

Kriseldis olli kõik hästi ärratallitanud, terwitas ja wõttis pruti ja kõiki wõerid wasto. Et temmal kül liht tallonaese rided seljas ollid, siis olli ommetegi ta wisi-kombedest seddamaid nähha, et ta mitte sesuggusest seisusest ei olnud. Kõik wõerad inimestasid sedda tallonaest, ja ei teadnud mis temmast yiddiwad mõtlema. Laud olli fattetud, sögid antud, ja Markkrahw, kalli rietega ja ehtetega äraehhitud, istus wõerastega lauda, agga Kriseldis passis teen-dritega ja neitsitega ülles ja olli kermes iggal pool.

Sögid ja jogid hakkaswad nõuma, südda ja meel läks kõigil rõemfaks, ja Markkrahw hüdis: „Kriseldis!“ Kriseldis wastotas: „Mis teil tarwis, aus herra?“ — „Kas on mo pruut ka sinno mele

järrele!“ küsis krahw, „Kas ta on ka minnule illus ja ehitud kül? Kas on temma wiskombed ka sinno mele järrele?“ Kriseldis watas esmalt tõtra filmi ta peäle, agga yüdis ommetegi armsal wisi wastotada, ja ütles naeratliko näoga: „Aus herra, ma arwan, et teie üht illusamat preilit kusgil ilmas ei wõid leida, kui teie noor pruut on, ja ussun, et ka ta südda nõnda illus ja kallis on, kui ta palle ja jumme. Teie sate wististe temmaga õnneliko, rahholiko ja õnnistatud abbiello ellama, mis ma teile ka kõigest ommast süddamest sowin; agga sedda ma teid allahetlikult ja üllewägga pallun, et teie selle nore illusa preilile mitte nisuggust raskeid kiusatusi peäle ei panneks, kui teie omma endise abbiakasale ollete teinud; mõelge se peäle, et se noor preili teistwisi on kaswatatud, nõrgem on, ja ni paljo õnnetust ja ni suurt kiusatust mitte ei sa ärrakannatama.“

Se murdis Markkrahwi süddant. Nisuggust ilmütlemata hiljameelt, kannatamist ja kindlat armo, mis Kriseldis temmale näitas, ei wõinud ta ilmas ennam leida. Nüüd tahtis ta sedda kurbust ja süddamewallo, mis ta temmale olli teinud, ja mis Kriseldis ni kaua ilmwastopannemata ja hiljamelega temmast olli kannatanud, lõppetada. Sepärrast ütles ta: „Minno armas Kriseldis, ma rõemfa ja hea melega kõige selle sure feltsi ees sedda tunnistat, et ma so truust, armo ja sõnnawõtmist kõwwaste, ülle-

wägga kõrwaste ollen usfutanud ja find kiusanud; agga ma ollen find ka nõnda kõrw ja kindlat leidnud, kui kõige kallima kulla. Kus ellab se mees mailma peäl, sel nisuggune tru ja sõnnawõtlik naene on, kui mul! — Sepeäle panni ta mõllemad käed Krifeldise kaela ümber ja ütles, tedda omma süddame külge tõmmates: „Ei olle ma ilmas teist naest armastanud, kui üffi find, ei tahha ma ka omma ello otsani teist, kui üffi find! find, kes sa mo süddamest armastud abbikaas ifka olled olnud ja Summala armoga weel kaua, meie ellootsani jääd! Wata, se neitsit, kedda sa mo prudi arwad ollewad, on sinno ja minno tüttar, ja se ta wend, on sinno ja minno poeg. Ma ei olle neid mitte lastnud ärrahufkata, waid ollen neid lastnud korrapärrast kaswatada ja kolitada sinno ja minno rõemuks!“

Krifeldis olli kui hingeta, otse kui sel päwal kui Markkrahw temmalt esimest korda küsis, kas ta temmale tahhab abbikasaks tulla; ta ei teadnud ka weel, kas se ilmse ehk unnes, mis ta kulis ja näggi, ja paljogi aega läks, enne kui ta ennast jälle koggus.

— Nüüd heitis ta ka ennast enne omma armsa abbikasa kaela ümber, kes tedda ifka ühtwisi olli armas tanud; se peäle wöttis ta omma laste kaela ümber finni, kelle pärrast ta ni paljo wallo ja süddame haigust olli kannatanud. Ta ei wõind se jures mitte üht sõnna räkida, ei muud kui agga nuttis kibbe-

daste. Kui ta hästi olli filmawet wallanud, siis hüdis ta, filmad ülles taewa pole tõstes: „Issa! nüüd tahhan ma rõemoga surra! ma ollen omma armsaid lapsi jälle näinud ja teada sanud, et mo abbikasa südda ennast minnust ialgi ei olle ärrapöörnud. Tänno olgo Summalale, se taewa Issale, et ta need kallid armud mulle on ärrahoidnud ja mo süddame rõemuks mulle jälle kätte andnud.“

Markkrahw olli Krifeldise kallid rided ja ehted lastnud jälle tua, ja Krifeldise allamad prouad ja preilid seifid nisamma kui enne ta issa urtsiko ees, ringi ta ümber ja pannid temmale need kallid rided jälle selga ja ehted ümber. Kõik, kes seal ollid, kui nemmad Krifeldist jälle omma auu ja õnne sees nägid, saiwad ülewägga rõemsaks, sest kõik auustasid tedda; agga kõik, kes Markkrahwi kõrw süddame üle ta peäle süddames ollid wihhaseks sanud, leppiswad ka süddames temmaga jälle ärra, ja armas tasid tedda nüüd weel enam kui enne, sepärrast et ta kõik olli teinud, Krifeldist ja ta lapsi kõige ees auustada ja üllendada.

Markkrahw wöttis Krifeldise käest finni ja räkis kõige selle sure piddo seltsi kuuldes: „Minno armas Krifeldis, ma arwalikkult Summala ja kõige rahwa ees tunnistan, et kõik pahha ja melehaigus, mis ma sinnule ollen teinud, mitte melwallusest e' t wihhase süddame polest ei olle sündinud, waid üffipäini

sepärast, et kõik mailm peaks teada sama, et sa mitte üfsi minnu läbbi se kõige üllem ja ausam proua olled, waid et sa isseennese kalli süddame, mele ja mõtte läbbi se kõige surem, ausam ja parrem proua kõigist prouadest olled. Kõik on sedda nüüd näinud, ja kõik peawad minnoga sedda tunnistama.

Kõik kiusus on nüüd lõpnud, ja mo arm jääb sulle iggaweste. Wõerad on minno pulma tulnud, kõik on ka selle tarwis walmistud, olgo siis ka nõnda, et nüüd meie pulmad teist forda on, ja tootame siis Summala pühha altari ees ueste jälle kindlat armo teine teisele meie ello otsani." — Sepeäle panni ta laulatus sõrmuse temmale jälle sõrme, ja kirriko õppetaja õnnistas neid. Pulmad saidwad seford weel suremad ja rõõmsamad petud, kui need esimesesed.

Marckrahw laskis nüüd ka wanna Janikula liina tua, laskis temmale kallid rided selga panna ja näitis kõigile wõerastele omma ausat, kallist äia. Wanna mees pididi ka liina ta jure ellama jäma.

Wanna Janikula jäi omma laste jure omma surmani, ja Marckrahw armastas ja auustas tedda kui omma lihhaliko isja. Kriseldise tüttar sai sure würsti prouaks Salerno male; ja kui Marckrahw, Walter ja Kriseldis sure auu ja armo sees möllemad ollid wannaks sanud ja Summal neid ennese jure futsus, jäi se riik ja suur rikkus nende poiale, kes fulus ja wäggetw ja helde ja armolik olli kui ta isfagi.